

1956. október 23.

A DÉLMAGYARORSZÁG és a DÉLVILÁG ünnepi melléklete, 2003. október 22., szerda

KERTÉSZ DEZSŐ, DARVAS IVÁN EGYKORI CELLATÁRSA A FORRADALOMRÓL ÉS NAGY IMRÉRŐL

Az ezred zokogni kezdett

Október 23-a ma már egyre kevésbé szól az egykori hőökről, a forradalomról. Sokan Nagy Imre szerepét is megkérdőjelezzik, mondván, nem volt több egyszerű reformernél. Kertész Dezső, mint az események egyik résztvevője, aki egy cellában ült Darvas Ivánnal, szomorúan tapasztalja azt is, hogy az egykori bajtársak mára sok esetben ellenfelekké váltak.

Kertész Dezső Hódmezővásárhelyen volt a Forradalmi Katonatanács elnöke 1956-ban. Tisztsége korlátlan befolyást jelentett számára, de mint mondja, esze ágában nem volt visszaélni ezzel a hatalommal, a különböző parancsokat, utasításokat mindig a Forradalmi Katonatanács döntései alapján adták ki. A ma már Szegeden nyugdíjas orvosként élő férfi szerint Nagy Imre szerepe és helyzete mostanában megintgott, bizonyos nézetek szerint nem is volt igazi forradalmár. Kertész azonban teljesen másként látja a mártírhalt egykori miniszterelnök szerepét.

A felzárkózó vezető

– Amikor 1953-ban, Sztálin halála után, a világhatalmi vetélkedés enyhülési szakaszában Nagy Imre a kormány élére állt, határozott reformelképzelései voltak. A hatalmi struktúrán azonban változtatni nem tudott, elsősorban azért, mert a korábbi káderek a helyükön maradtak. Tény, hogy a közvetlen forradalmi erő sodrásában nem volt benne, de korábbi miniszterelnöki szándékaival, tevékenységével személyes tartózkodása ellenére is a forradalom vezéregyénisége lett. Felteszem, neki már egy kicsit az is

sok volt, hogy akkora tömegjelent meg az utcán október 23-án. Mindig késésben volt, ezért egyesek szerint nem volt benne forradalmári készség. Azonban egyszerű reformernek nevezni több, mint túlzás – mondta Kertész Dezső.

A vásárhelyi katonatanács szerint a gondolkodásmód, a cselekvési készség és a körülmények hatására valósultak meg annak idején a forradalmi tettek. – Ahogy érett, szélesedett a forradalom, s váltak világosabbá a megvalósítható lépések, úgy tartott velük egyre inkább lépést. Minden forradalomról elmondható, hogy a kezdetekkor nem a felkészült, gondolkodó értelmiségiek vezetnek. Fegyvert mindig könnyebb ragadni, mint higgadtan tárgyalni. A forradalmiság azonban elsősorban nem arról szól. Mindig ki kell alakítani azokat az irányvonalakat, amiken a tömeg haladhat, ehhez azonban nagy elméleti felkészültség kell. Nagy Imre ilyen volt – tette hozzá Kertész Dezső.

Kertész megjegyezte, a kezdet kezdetén világossá vált, hogy az '56-os forradalmat Nagy Imrének kell vezetnie. – Egyetlenegyszer hibázott, amikor elvtársaknak szólította a tömeget a Kossuth téren. Ez is azt bizonyítja, hogy neki meg kellett érnie a forradalmi vezető szerepére – hangsúlyozta az '56-os veterán, aki szerint az igazi forradalmár egyik legfontosabb ismérve, hogy tud megállni-t is mondani.

Kertész Dezső: Fegyvert mindig könnyebb ragadni, mint higgadtan tárgyalni. FOTÓ: KARNOK CSABA

tő szerepére – hangsúlyozta az '56-os veterán, aki szerint az igazi forradalmár egyik legfontosabb ismérve, hogy tud megállni-t is mondani.

A forradalom vidéken

Elvakult követeléseket Kertész Dezső is tapasztalt Vásárhelyen. – Őrizetben tartottunk egy tucatnyi Ávóst. Elém állt egy fiatalember november 4-én azzal az ötlettel, hogy zárjuk be őket a vásárhelyi lakatnyába, s néhány üteggel lövjük szét az épületet. Természetesen nem tettük meg, hiszen az általuk korábban elkövetett bűnöket így nem lehetett volna megtorolni.

A vidéki eseményekkel kapcsolatban megjegyezte, teljesen természetes, hogy a forradalmak, megmozdulások a fővárosban és a nagyvárosokban kezdődnek meg, ott a legintenzívebbek. – A vidék Nagy Imréhez hasonlóan egy kicsit késésben volt, de miután ide is elértek a követelések, elmélyült a forradalom. Még januárban, februárban is kitartott az októberi eszme. Nem voltak olyan jelentős események, mint Budapestben, de nem is kerülhetett volna ilyenekre sor.

Amikor Kertész számára kiderült, hogy a világ ölbe tett kézzel nézi a magyarországi eseményeket, nem maradt sok reményük az ellenállásra. – Emlékszem, tartottunk egy ezredgyűlést, ahol a katonák szidni kezdték minket, amiért

meghárítottunk. Felpattantam egy asztalra, és ismertem velük a tényeket: nem volt utánpótlásunk, ennyi az összes fegyverünk, nem számíthatunk segítségre. Az egész ezred zokogni kezdett.

A pesti srácok szerepe

A legendaszerűen emlegetett pesti srácokat is egy kicsit másként látja Kertész Dezső. – Sokan közülük nem megfontoltságból, hanem buliból kezdtek el lödözni. Voltak persze, akiknek tényleg volt személyes érintettségük, és a vezetők szerepe is elvitathatatlan. Pongrácz Gergelyt igazi hősként kezelték, sokan voltak, akik a bírói tárgyalásokon vele „ta-

Darvas Iván Kertészlől

„1956-ot követően szörnyű lelkiállapotba kerültem a váci fegyházban. Ekkor találkoztam egy emberrel, egy kiváló rabbal, aki megalázottságunkban is erőt sugárzott. Úgy hívták, hogy Kertész Dezső. Azt mondta akkor nekem: Ide figyelj Iván! Most háromféle ember van ebben az országban. Léteznek az urak, kevesen vannak, s állandó rettegésben élnek, hogy nem jön-e egy még nagyobb hatalom, mely szolgává teszi őket. Vannak a szolgák, ők vannak legtöbben, akik ugyancsak félnek és rettegnek, mert gonosz parancsoknak engedelmeskedve is bármelyik pillanatban bebörtönözhetik. S vagyunk mi, rabok, akiknek már semmiféle felsőbb parancsnak nem kell engedelmeskednünk, nem zárhatnak be bennünket. Mi vagyunk hát a legszabadabb emberek! Ettől kezdve bizonyos lelki derűvel, belső tartással viseltem a reám mértéket.”

karóztak”, így próbálva kibújni a felelősségre vonás alól. Nagyszerű ember, igazi vezető, a forradalom lelke, ezse volt. Nem egy volt a pesti srácok közül, kiemelkedett, emblematikus figurája lett az eseményeknek. Ide tartozott Wittner Mária is. Utólag nagyon sajnálom, hogy mára szembefordultak egymással az egykori bajtársak. Azt különösen sajnálom, hogy egyesek kifejezetten arra törek-szenek, hogy a szembenállás minél élesebb legyen. Ahelyett, hogy együtt ünnepelnének, kerüljük egymás tekintetét.

GARAI SZAKÁCS LÁSZLÓ

Török István ellentmondásos szerepe

Török Istvánnak, Vásárhely 1956. október 27-én kinevezett tanácselnökének a példája jól mutatja, hogyan irányítja a sors az emberek életét. Őt ugyan a párt nevezte ki a város első emberévé, de tagja lett a forradalmi Nemzeti Bizottságnak is. A megtorlás idején börtönbe vetették, majd a vádak alól végül felmentették.

A vásárhelyi Török István kötő-szövő munkából lett 1950-ben a Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottsága ipari osztályának vezetője. Két évvel később, megbízható kádereként már a megyei tanács elnökhelyettese, majd 1956 novemberétől elnöke.

Kinevezik tanácselnökké

1956. október 23-a után ugyanis a Magyar Dolgozók Pártja vásárhelyi városi bizottsága meggyőzte a vi-

Török István tanácselnök az 1957. május 1-jei dísztribünön. REPRODUKCIÓ: TÉSIK ATTILA

dékről a város élére helyezett Bereczki János polgármestert, hogy mondjon le tisztségéről. Ezzel egy időben kérték fel Török Istvánt, hogy vállalja el a vásárhelyi tanácselnöki tiszteletet is. Török a felkérést másnap, október 27-én fogadta el, bízva ab-

ban, hogy ura lesz a helyzetnek. Aznap délelőtt a Hal téren rendezett nagygyűlésen Vízi Béla szigorló orvos bejelentette, hogy a vásárhelyi ifjúság nem azonosul azokkal, akik előző nap betörték a Harisnyagyár kapuját, és rendet, fegyelmet akar-

nak a városban. Gyáni Imre olvasta fel a vásárhelyiek forradalmi követeléseit, melyet a tömeg kiegészítésre javasolt. Beszéde alatt küldöttség indult a városházára, kérve az új tanácselnököt, hogy vegyen részt a nagygyűlésen. Török a téren mondott beszédében végül elismerte a követelések jogosságát, s megígérte, hogy a 17 pontot elküldi Nagy Imrének. Városházi irodájában pedig ideiglenes engedélyt adott, hogy megjelenhessen a Vásárhelyi Nemzeti Újság. A nagygyűlés után sorban alakultak meg az üzemi munkástanácsok.

Németh Károly, a megyei pártbizottság titkára és Forgó László, az MDP vásárhelyi pártbizottságának titkára kezdeményezésére megalakult a helyi katonatanács párthú, vagy a párthoz közel álló szemé-

lyekből. Ennek tagjává választották a tanácselnököt is. A katonatanács több intézkedést is tett, így Török István és Mucsi István azt a feladatot

A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedéssel vádolták.

kapta, biztosítsák a gyárakban a zavartalan munkavégzést, s ne érje el a várost az országos sztrájkhullám. Török Istvánt és Forgó Lászlót bízták meg a sajtócenzúra teendőinek ellátásával, kijárási tilalmat vezettek be, s járőrszolgálatot állítottak fel a rend fenntartása, a fosztogatás, a rendzavarás elkerülése érdekében.

A forradalmi Nemzeti Bizottságban

A katonatanács szerepe azonban október 28-ára „légiessé” vált, ugyanis sokan nem tartották be az intézkedéseket.